

з'являється значно більше слів із зоровим і слуховим вираженням. Такі лексеми утворюють численний тематичний ряд концептів візуально-акустичної перцепції, розгляд інших складових якого становитиме перспективи наших подальших наукових розвідок.

Література

1. Психология. Словарь. / А.В.Петровский. – М., 1990.
2. Словник мови Шевченка: В 2 т. – К., 1964. – Т. 1.
3. Словник синонімів української мови: У 2 т. / А.А.Бурячок, Г.М.Гнатюк та ін. - К., 2001. – Т. 1.
4. Словник української мови: В 11 т. – К., 1971. – Т. 2.
5. Словник української мови: В 11 т. – К., 1972. – Т. 3.
6. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: У 12 т. – К., 2001. – Т. 1.

Радіонова Л. А., канд. філос. наук, доцент

Мележик А. В., здобувач факультету інженерних мереж та екології міст

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

МІСТО ЯК КОМУНІКАЦІЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Місто і соціальне формування людини діалектично взаємозв'язані один з одним. Міський простір є соціальним конструктом, оскільки певною мірою формується під впливом процесів, що відбуваються в даний момент в суспільстві. І в той же час, простір чинить дію на ціннісні орієнтири жителів міста. Простір міста є відображенням своєрідності способу життя кожної історичної епохи, громадського світогляду, при цьому акумулюючи соціальну інформацію і сприяючи культурній інтеграції городян. Творчість Тараса Григоровича Шевченка розглядалася багатьма дослідниками з різних позицій [1]. Хотілося зупинитися на темі міста у творчості Т. Г. Шевченка.

Тема «Тарас Шевченко в Петербурзі», здавалося б, знайома і вивчена, насичена дослідницькими несподіванками і парадоксами. Вона не лише відкриває яскраві сторінки життя і творчості поета і художника, але по-новому висвітлює художній вигляд міста на Неві, в якому Шевченко став вільною людиною і сформувався як майстер.

У шевченківському Петербурзі, витoki якого слід шукати в Петербурзі пушкінському, можна визначити схожі культурно-топографічні віхи: Літній сад, Мільйонна вулиця та ін. Творча доля Т.

Г. Шевченка розпочалася з Літнього саду. Будучи «кімнатним козачком» поміщика П. В. Енгельгардта, що приїхав до Петербурга з Вільно в 1831 році, юний Тарас бігав туди білими примарними ночами і робив олівцеві замальовки мармурових скульптур, які, здавалося, світилися в ночі зачарованим срібним світлом. Лише одна з них, зізнавався він згодом, справляла «негативне враження» – скульптура Сатурна, що пожирав своє дитя.

Разом з Літнім садом поняття «Пушкінський Петербург» включає будинок Лавалю. Будинок Лавалю був одним з відомих аристократичних салонів ХІХ століття. Тут в 1828 році А.С. Пушкін читав свого «Бориса Годунова». Серед інших його слухали А. С. Грибоєдов і А. Міцкевич. Т. Г. Шевченко описав цей знаменитий будинок так: «Нева, як велетенське дзеркало, відбиває в собі з усіма подробицями величний портик Румянцевського музею (нині – Музей історії міста), кут Сенату і червоні фіранки у будинку графині Лаваль. У зимові довгі ночі будинок освітлювався всередині, і червоні фіранки, як вогонь, горіли на темному фоні, і мені завжди прикро було, що Нева покрита льодом і снігом і декорація втрачає свій справжній ефект» [3, с. 144].

Увесь історико-культурний центр міста на Неві пов'язаний із життям Тараса Шевченка, особливо Невський проспект. Можна прокреслити маршрути, виділивши місця, де він бував на Невському, цій «загальній комунікації Петербурга»: Казанський собор, будинок Енгельгардта, Суспільство заохочення художників, крамниця видавця і книгаря Смирдіна, в яку часто заглядав Пушкін (розміщувалася у будинку, що належав лютеранській церкві, Невський пр., 22-24).

Церква Святих Петра і Павла, побудована за проектом архітектора А.П.Брюллова, була відома ще і тим, що в ній знаходилося намальоване К.Брюлловим «Розп'яття». Воно викликало найзахопленіші відгуки, ним захоплювалися Жуковський, Герцен, А. Іванов та ін. Проте мало хто знає, що до роботи над «Розп'яттям» «великий Карл» залучив Тараса Шевченка, який залишив про це цікаві спогади: «Сьогодні о десятій годині ранку згорнули ми на вал картину «Розп'яття Христово» і з натурником відправив до лютеранської петропавловської церкви. Після обіду пішли ми з Михайловим і покрили її лаком» [3, с. 152].

Почавшись в Пушкінську епоху, доля Т. Г. Шевченка обернулася справжньою достоевщиною. Ф. М. Достоевський – ось хто найглибше розвинув пушкінську тему «маленької людини»,

увійшов до життя «принижених і ображених», проник в трагедію рабського існування і рабської помсти. Повернувшись до Петербурга після дванадцяти років заслання і солдатчини, Шевченко вже набагато гостріше розумів проблему кріпосного права. Образ неволі він пов'язав з політичною в'язницею в центрі столиці – з Петропавлівською фортецею.

Місто на Неві стало зовсім іншим. Залізниця, «локомотив». Одне з найпопулярніших місць громадських зборів – тепер «Пасаж», де розміщувалися не лише магазини, але і виставки, концертні зали. Їздив сюди і вже посивілий Шевченко, що страждав задишкою. Тут збиралися студенти, інтелігенція, тут можна було випити склянку чаю, прочитати газету. «Пасаж» притягав його літературними читаннями. У них брав участь Микола Олексійович Некрасов, тут читав свої записки про каторгу Федір Михайлович Достоевський. Проте, за свідченням сучасників тих подій, найгучніші овації діставалися тепер Шевченкові. Його приймали, немов він зійшов «в залу «Пасажу» прямо з небес» [2].

Петербург знав про Шевченка найголовніше – він вступив до таємного товариства, яке мало на меті боротися проти кріпацтва, і поплатився за це перекресленим життям, відбувши багато років у засланні. «Вшановували мученика, постраждалого за правду». Своїм життям і своєю творчістю Шевченко зробив очевидним єдиний гуманістичний потік культури від Пушкіна і Лермонтова до Толстого і Достоевського.

Література

1. Нарышкина Н.А. Т. Г. Шевченко и художественная культура Петербурга / Н. А. Нарышкина // Санкт-Петербург. Культура и традиции. – СПб., 1995.– 254 с.
2. Тарас Шевченко. Документи та матеріали до біографії. 1814—1861. — Київ : Вища школа, 1982. — 432 с.
3. Шевченко Т. Г. Собрание сочинений: в 5 т. Т. 4 / Т. Г. Шевченко. – Москва : Правда, 1977. – 444 с.